

نقش بیمه در تضمین سرمایه‌گذاری‌های خارجی در مناطق آزاد

مهندس سیاوش سمیعی

مدیرعامل سازمان مناطق آزاد تجاری صنعتی چابهار

عوامل تولید در خارج از مرزهای جغرافیایی نیز در تحرکند. بیشتر این تحرکات، به جابه‌جایی نیروی کار و به‌ویژه به سرمایه بین کشورها مربوط است. انتقال‌های نیروی کار و سرمایه متأثر از عواملی همانند اوضاع اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، ارزی، قوانین موضوعه، هزینه‌های حمل و نقل و فاصله مکانی کشورهاست.

در اقتصاد بین‌المللی، دو مقوله موازی مطرح‌اند: مقوله اول، بازرگانی کالا یا بازرگانی بین‌المللی است و مقوله دوم، بازار سرمایه. نقل و انتقال‌های پولی عمدتاً به نقل و انتقال‌های کالایی منجر می‌شود. تراز پرداختها و ارتباط آن با نرخ تبدیل ارز، درآمد ملی و قیمت در هر کشور، پایه و اساس بازار سرمایه است و تحرکات پولی را فراهم می‌آورد. ماهیت تحرکات اعتبار و وام، یا به صورت کوتاه مدت است یا به شکل بلند مدت. عمده تحرکات کوتاه مدت به وضعیت تراز پرداختها وابسته است و چنانچه تراز پرداختها با کسری مواجه باشد با تغییر در ذخایر طلا یا استقراض کوتاه مدت برطرف می‌شود. تغییرات اندک در نرخ تنزیل برای جلب سرمایه‌های کوتاه مدت می‌تواند جایگزین تغییر در ذخایر طلا گردد. البته این در صورتی است که کسری تراز پرداختها موقت باشد نه مزمن.

تحرکات کوتاه مدت، مستقل از تراز پرداختها نیز صورت می‌گیرد که حاصل از تفاوت نرخ بهره در مراکز مختلف بین‌المللی است و جریان سرمایه‌ای را به سوی منبعی سوق می‌دهد که سود بیشتری عاید سازد. سرمایه‌ها در دوران بی‌ثباتی بین‌المللی می‌توانند به طور ناگهانی و به صورت انبوه از یک مرکز مالی به مرکزی دیگر انتقال یابند که اصطلاحاً آن را پول‌گریزان^۱ می‌نامیم و به طور کلی در قالب سپرده‌ها و وام‌هایی است که مدت آن بین ۲۴ ساعت تا ۲ سال و واحد آن میلیون دلار است و در این حالت تفاوت نرخها در بازارهای مختلف نیز بسیار اندک و

بین یک چهارم تا یک هشتم درصد است.

تحركات دراز مدت سرمايه به آن دسته از انتقالهاى سرمايه‌اى اطلاق مى‌شود كه براى زمان طولانى صورت مى‌گيرد و پرداختهاى متقابل بهره و واريز اقساط را به وجود مى‌آورد و براى مقاصد گوناگون مورد استفاده قرار مى‌گيرد ولى بيشتر در امر سرمايه‌گذارى‌هاى توليدى در خارج به كار مى‌رود.

سرمايه‌گذارى در كشورهاي درحال توسعه كه به لحاظ مواد اوليه، غني هستند بيشتر به صورت مستقيم صورت مى‌گيرد و بيشتر از ساير شقوق سرمايه‌گذارى، داراى ريسك است. امروزه سرمايه‌گذاران، پول خود را صرف سرمايه‌گذارى مى‌كنند تا فردا رقمى بيشتر به دست آورند. چون هر كشورى براى خويش حاكميت كامل و سلطهٔ ملّى را در نظر دارد و در چارچوب مصالح ملّى خود، قراردادها و موافقتنامه‌هاى بين‌المللى را مى‌پذيرد، لذا افزون بر خطرهاي معمول سرمايه‌گذارى، اين نوع خطر نيز مطمح نظر سرمايه‌گذاران است. بارى، جاذبه‌هاى سرمايه‌گذارى به خودى خود نمى‌تواند بازار مناسب سرمايه را فراهم كند و سرمايه‌گذاران تا زمانى كه مطمئن نباشند كه زير پوشش بيمه‌اى گسترده‌اى (شامل تمام خطرها) قرار دارند حاضر به سرمايه‌گذارى نخواهند بود.

در ادبيات اقتصادى امروز، مؤسسات بيمه جايگاه ويژه دارند و مى‌توانند اسباب آسودگى خاطر سرمايه‌گذاران را فراهم سازند. از انواع و شقوق تضمين‌نامه‌ها و بيمه‌نامه‌هاى كه به‌ويژه در امر تضمين و بيمهٔ سرمايه‌گذارى‌ها مورد استفاده قرار مى‌گيرد، به موارد زير مى‌توان اشاره كرد:

- ضمانت تعهدات وضع شده براى انتقال ارز از طرف بدهكار.^۲
- ضمانت براى خطرهاي مربوط به توليد و جبران خسارتهائى ناشى از مطالبات.^۳
- ضمانتنامه براى خسارتهائى حاصل از افزايش غيرقابل پيش‌بينى سطح هزينه‌هاى داخلى.
- بيمهٔ تغييرات در وضعيت بازارهاى خارجى.^۴
- بيمهٔ نوسانهاى نرخ ارز.^۵
- بيمهٔ خطرهاي مالى ناشى از محدود ساختن انتقال ارز، سلب مالكيّت و آسيبهاى ناشى از جنگ و موارد مشابه.^۶
- بيمهٔ سرمايه‌گذارى خارجى (پوشش خطرهاي سياسى در امر سرمايه‌گذارى‌هاى خارجى).^۷

موارد عنوان شده، صرفاً جزئى از فعاليتهاى مؤسسات بيمه‌اى و صندوقهاى ضمانت را

تشکیل می‌دهند که در خصوص امر سرمایه‌گذاری، قابل پیش‌بینی و طبیعی است که پوشش بیمه‌ای و تضمین‌هایی که بیمه ارائه می‌کند، در گستره وسیعی توان به حداقل رساندن خطرهای سرمایه‌گذاری را داراست.

در سالهای اخیر، تحولات اجتماعی در کشور جمهوری اسلامی ایران به گونه‌ای بوده که زمینه مساعد سرمایه‌گذاری خارجی را چنانکه بایسته است نتوانسته فراهم سازد. هشت سال جنگ تحمیلی، به همراه تغییرات ناشی از تحول ساختار اقتصادی در جامعه و کوتاه بودن فواصل این تغییرات، موجب بالا رفتن نرخ ریسک سرمایه‌گذاری در کشور ما شده است. خوشبختانه در حال حاضر زمینه‌های لازم در خصوص تضمین‌ها و تأمینات مالی و سرمایه‌گذاری در کشور به وجود آمده و به برکت فعالیتهای بی‌وقفه مدیران دلسوز، رشد سرمایه‌گذاری‌های خارجی محسوس و نتایج آن متبلور شده است.

پایه‌گذاری این تحولات از تمهید تأمینات مالی پروژه‌ها براساس برنامه پنجساله اول توسعه شکل گرفت و اجرای این برنامه، تجربه ارزنده‌ای از درجه ریسک سرمایه‌گذاری‌ها و چگونگی دستیابی به پوشش لازم سرمایه‌گذاری‌ها را به ارمغان آورد.

هرچند همه ما اطمینان داریم که نرخهای ریسکهای عنوان شده در محافل اقتصادی برای ایران غیرواقعی است اما به هر طریق پارامترهای ارزیابی و نحوه اندازه‌گیری ریسکها را سرمایه‌گذاران تعیین و شرایط خود را تحمیل می‌کنند.

همان‌گونه که یادآوری شد، تحرکات پولی و سرمایه‌ای متأثر از عواملی نظیر اوضاع اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، ارزی، قوانین حاکم موضوعه، هزینه‌های حمل و نقل و فاصله مکانی کشورهاست. چنانچه هر یک از این جهات را به دقت ملاحظه کنیم این نتیجه مستفاد می‌شود که الگوی مناسب‌تر و کم‌خطرتر برای نیل به نتایج دلخواه را می‌توان در مناطق آزاد تجاری - صنعتی کشور جست‌وجو کرد و شکل داد، چراکه:

۱. مناطق آزاد از ثبات اقتصادی بیشتری برخوردارند.
۲. تحولات اقتصادی از ابتدا مورد قبول متحول شوندگان مناطق و مملکت قرار گرفته و فرهنگ تطبیقی آن ایجاد شده است.
۳. نگرشهای سیاسی دولت جمهوری اسلامی ایران، موجب کندی حرکت‌های اقتصادی این مناطق نیست بلکه آن را تسریع و حمایت نیز می‌کند.

۴. مقررات اداری سهلتر و تضمین‌های مبادلات ارزی قویتری در مناطق آزاد حاکم است.

۵. نرم افزار قانونی و سیستم‌های اداری بسیار شفافتر و ساده‌تری برای این مناطق طراحی و

تعبیه شده است.

۶. به دلیل موقعیت جغرافیایی استراتژیکی، مناطق آزاد به ویژه منطقه آزاد چابهار، بُعد مسافت کمتری با بازارهای عمده منطقه دارند.

۷. معافتهای مالیاتی و پایین بودن هزینه‌های حمل و نقل و نیروی انسانی و به‌طور کلی پایین بودن سطح هزینه‌های سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد.

لذا دو مطلوبیت عمده برای بیمه‌گذار و سرمایه‌گذار وجود دارد:

از نظر بیمه‌گذار، ریسک پایین‌تر و هزینه کمتر سرمایه‌گذاری، و از نظر بیمه‌گر قبول خطرهایی که درجه احتمال وقوع آنها بسیار پایین است.

شرایط در خور توجهی نیز در قانون مناطق آزاد ایران و آیین‌نامه‌های اجرایی آن پیش‌بینی شده است که به ما این امکان را می‌دهد تا کار ویژه مشترکی را با مؤسسات بیمه داخلی و خارجی در جهت جلب و بیمه سرمایه‌گذاری‌های خارجی انجام دهیم. امید داریم با پیگیری‌های بیمه مرکزی ایران، این امکان به نحو مطلوب و در اسرع وقت مورد استفاده قرار گیرد و از این طریق بتوانیم در جهت رونق مناطق آزاد که خود بهترین اثر را در رشد سرمایه‌گذاری ملی و تقویت آن نیز خواهد داشت، گامهای مؤثری برداریم.

پی‌نوشت

1. hot money
2. restrictions placed on international money transfer made by the debtor
3. guarantee for loss on claim together with production risk cover in favor of exporter
4. market - survey cover
5. covering against fluctuations in exchange rates
6. insurance of financial risks resulting from exchange, transfer blockages, expropriations, damages from war and similar
7. overseas investment insurance